

Motion till riksdagen 2020/21:3528

av **Maria Malmer Stenergard m.fl. (M)**

En hållbar ekonomisk familjepolitik

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att anpassa föräldraförsäkringen till företagares villkor och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn av den sjukpenninggrundande inkomsten för studenter och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att studenter som är gravida med risker i sin praktikmiljö bör likställas med arbetstagare med risker i sin arbetsmiljö, för att få rätt till anpassade arbetsuppgifter, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska göra relevanta lagändringar för att föräldrapenningen på grundnivå, dvs. för den som inte har en arbetsinkomst, ska begränsas till 365 dagar och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att genomföra en större utredning av välfärdssystemet för att möjliggöra ytterligare kvalificering till bidrag och andra sociala förmåner och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa en bidragsbrottsenhet hos Försäkringskassan och ge Ekobrottsmyndigheten uppdraget att åtala för bidragsbrott, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att uppdra åt Försäkringskassan att öka och effektivisera sitt samarbete med andra myndigheter i brottsbekämpande syfte och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Jämställdhet handlar om värderingar, respekt och jämlikhet. Människor är friskare och friare, företag mer lönsamma, och ett samhälle mer öppet och demokratiskt i länder där jämställdheten är hög. Det handlar om att båda parter i ett förhållande har samma möjlig-

heter att forma den egna vardagen och det gemensamma livet, utan könsbundna, traditionella eller religiösa krav som begränsar friheten. Sverige har kommit långt, i jämförelse med många andra länder. Vi har generationer före oss att tacka för det, och vi har alla ett gemensamt ansvar att lämna över ett mer jämställt samhälle till kommande generationer.

I diskussionen om jämställdhet är det ofrånkomligt att diskutera föräldraförsäkringen. Sverige har en av världens mest generösa föräldraförsäkringar och en väl utbyggd barnomsorg som ger föräldrarna förutsättningar att kombinera arbete med familjeliv. Kvinnor arbetar därför i högre utsträckning under småbarnsåren, och män är föräldralediga i högre utsträckning, jämfört med andra länder. Uttaget av föräldrapenningdagar har blivit ett mått för hur jämställt Sverige är. Enligt Försäkringskassan betalades det under 2019 ut knappt 56 miljoner dagar med föräldrapenning, varav 70 procent till kvinnor (Socialförsäkringen i siffror, Försäkringskassan, 2020). Även om fördelningen av föräldrapenninguttaget inte är det enda måttet på jämställdheten, så är det uppenbart att det återstår ytterligare arbete innan samhället och arbetslivet är jämställt. Framtidens föräldraförsäkring måste vara konstruerad så att den främjar ett mer jämställt uttag av föräldrapenning, vilket i sin tur får positiva effekter för jämställdheten även när det gäller uttag av vab-dagar, löne- och karriärmöjligheter samt pensionen. Den måste också i större utsträckning anpassas till dagens moderna arbetsmarknad, och anpassas för att underlätta eget företagande. Moderaterna tror att varje familj är bäst lämpad att utifrån sin egen situation välja och anpassa det uttag som är bäst för dem. Framtidens föräldraförsäkring behöver moderniseras för ett mer jämställt uttag, utan att familjernas valfrihet inskränks.

Den nuvarande föräldraförsäkringen infördes år 1974 och mycket lite har förändrats i den sedan dess. Förändringarna i samhället har varit betydligt större. Sverige har gått från att vara ett industrisamhälle, till ett kunskapssamhälle och är nu allt mer ett digitaliserat samhälle. Människor är i dag mer rörliga på arbetsmarknaden, och arbetar i olika former. Även familjekonstellationerna har förändrats sedan 1974. Dagens regnbågsfamiljer, stjärnfamiljer, bonusbarn och växelboende har med tiden blivit allt vanligare.

Kvinnor och män arbetar i genomsnitt lika många timmar per dygn, men kvinnor ägnar mer tid åt barnomsorg och hemarbete. Fram till tidpunkten för familjebildning, tjänar kvinnor och män ungefär lika mycket för samma typ av arbete, är chefer i lika hög utsträckning och sjukfrånvaron är ungefär densamma. Vid familjebildningen hamnar dock kvinnan generellt efter, både karriärs- och lönemässigt. Det leder till att kvinnor får en sämre inkomst under sitt arbetsliv, och därmed även en sämre pension. I genomsnitt motsvarar kvinnans hela pension 69 procent av mannens pension. De allra flesta fattigpensionärer är kvinnor. Enligt en svensk studie är inkomstskillnaden mellan modern och fadern 32 procent 15 år efter det första barnet (Angelov, Johansson, Lindahl, 2016).

Svensk forskning (IFAU) visar att kvinnans framtida lön ökar med sju procent för varje månad som fadern tar ut föräldraledighet, förutsatt att det inte är en gemensam ledighet. Effekten på moderns lönenivå är alltså högre om fadern tar ut ledighet, än om modern bara minskar sin ledighet i motsvarande mån. Forskningresultat från IFAU visar också att kvinnor som koncentrerar sin föräldraledighet till småbarnsåren, i en kortare och mer sammanhängande ledighet, har en klart bättre löneutveckling än de som sprider ut ledigheten över tid.

Sverige har, jämfört med övriga länder i Norden, den längsta föräldraförsäkringen – 69 veckor. Under barnets två första levnadsår tar kvinnor i genomsnitt ut 15,3 månaders föräldraledighet, men föräldrapenning endast för 9,5 månader. Det kan jämföras med mannen som i snitt är ledig 3,8 månader, och tar ut föräldrapenning 2,2 månader. Den

obetalda ledigheten varierar visserligen mellan olika inkomst- och utbildningsgrupper, men kvinnor har generellt en högre andel obetald ledighet än män. Det leder till att kvinnor har ett minskat deltagande på arbetsmarknaden, försämrade karriärmöjligheter, minskade löneintäkter och sämre pension.

En flexibel föräldraförsäkring

I november 2018 beslutade riksdagen att utöka rätten för en förälder att överlåta dagar med föräldrapenning till en sambo, utan krav på att de antingen har eller har haft gemensamma barn eller tidigare varit gifta. Det är ett sätt att skapa en mer flexibel föräldraförsäkring anpassad efter dagens moderna familjer, men mer måste göras. Dagens föräldraförsäkring bygger på antagandet att föräldrar är anställda som arbetstagare hos en arbetsgivare. I dag finns det många fler anställningsformer och de flesta arbeten skapas i småföretag. Föräldrauttaget bland män med eget företag är tydligt begränsat. Att driva ett företag kan för den som är ensam i företaget innebära att ett visst arbete måste utföras även om företagaren är ledig för att vårda sitt barn. Detta går inte enligt dagens regelverk, där i stället den lösning som erbjuds är att ta ut föräldrapenning halva dagen och arbeta halva dagen. Ett annat problem är att vissa egenföretagare behöver minimera sitt löneuttag ur företaget, vilket drabbar dem negativt när de söker ersättning ur olika SGI-baserade trygghetssystem. Man bör därför anpassa regelverket så att det blir enklare att driva företag när man är förälder. I samband med det bör man se över på vilket sätt den sjukpenninggrundade inkomsten kan skyddas för de som bygger upp sitt företagande och som driver sitt eget företag, oavsett juridisk form. Dessutom bör det utredas hur skyddet för kvinnor, främst egenföretagare med graviditetspeng, kan skyddas.

När en studerande är gravid borde det finnas möjlighet att skydda den studerandes sjukpenninggrundade inkomst även om studiemedel inte tas ut. Barnet och modern behöver omslutas av samma skydd och rättigheter i slutet av graviditeten vid en studiepraktik som vid ett arbete, vilket gör det möjligt för den gravida kvinnan att få rätt till anpassade arbetsuppgifter utan att förlora sitt studiemedel.

Borttagande av lägstanivå dagar

I dag betalas föräldrapenning ut i 480 dagar för ett barn, varav 90 dagar ger en ersättning på 180 kronor per dag, så kallade lägstanivå dagar. Under 2019 betalade Försäkringskassan ut 1,7 miljarder i ersättning för lägstanivå dagarna, samtidigt som ersättningen är så pass låg för den enskilda att den inte ersätter den faktiska inkomstförlusten. Det bör därför övervägas om lägstanivå dagarna bör upphöra, i enlighet med vad som föreslås i SOU 2017:101, ”Jämställt föräldraskap och goda uppväxtvillkor för barn – en ny modell för föräldraförsäkringen”.

En rättvis föräldraförsäkring

För den som blir förälder innan den kommit in på arbetsmarknaden är två saker grundläggande för att kunna söka och få ett arbete; dels måste drivkrafterna för arbete var tydliga, och dels måste det vara lätt att få in barnen på förskola. Idag är det möjligt att kombinera bidrag och föräldrapenning på grundnivå, vilket kan leda till lång frånvaro

från arbetsmarknaden. En sådan lång frånvaro höjer trösklarna för att få ett arbete och risken är i stället ett livslångt utanförskap med bidragsberoende och hopplöshet. Det är framför allt utrikes födda kvinnor som står längst från arbetsmarknaden, och därmed även från ekonomisk självständighet. I dag har utrikes födda kvinnor betydligt svårare att etablera sig på arbetsmarknaden. Etableringen tar längre tid för utrikes födda kvinnor än för utrikes födda män. Samtidigt har utrikes föddas etablering en betydelse för arbetsmarknadsetableringen bland deras barn, särskilt bland döttrar, som föds i Sverige (Arbetsförmedlingen, 2020:1, OECD, 2018). För att stärka arbetslinjen för dem som aldrig har fått sitt första jobb bör en växling göras mellan föräldrapenning för dem som saknar sjukpenninggrundande inkomst och utökad förskola för dem som lever på bidrag. Med en mer generös förskola och kortare föräldrapenning bör kraven på att göra sig anställningsbar öka för personer med försörjningsstöd. Det kan ske exempelvis genom bredare arbetssökande eller deltagande i sfi-undervisning eller en annan utbildningsinsats. Moderaterna föreslår att föräldrapenningen på grundnivå, det vill säga för den som inte har en arbetsinkomst, begränsas till 365 dagar. Moderaterna föreslår samtidigt att rätten till en avgiftsfri förskola utökas till 30 timmar för barn till föräldrar som är långvarigt arbetslösa.

Alla barn, oavsett syskonskarans storlek, behöver se sina föräldrar gå till arbetet på morgonen och se dem komma hem från arbetet med tillfredställelsen det innebär att kunna försörja sin egen familj. Barn till föräldrar i bidragsberoende har sämre resultat i skolan, har en sämre psykisk hälsa och riskerar själv ett livslångt socioekonomiskt utanförskap. Möjligheten att kunna stapla bidrag på varandra måste tas bort för att öka drivkrafterna till arbete. Därför föreslår Moderaterna ett bidragstak. I dag är flera bidrag, inklusive barnbidraget, bosättningsbaserade. För att i större utsträckning införa en kvalificering till välfärden, genom arbete, permanent uppehållstillstånd och medborgarskap behövs det genomföras en större reform av det svenska välfärdssystemet.

Stoppa fusket

En viktig komponent i en rättvis föräldraförsäkring är att utbetalningar från den gemensamma välfärden endast går till dem som har rätt till det. 30 procent av utbetalade ärenden inom den tillfälliga föräldrapenningen innehåller felaktigheter som kan ha inneburit felaktiga utbetalningar. Under år 2019 betalade Försäkringskassan felaktigt ut över en miljard kronor, där det vanligaste felet är att föräldrarna arbetar samtidigt som de får tillfällig föräldrapenning för vård av barn. Dessutom stjäls miljarder från välfärdssystemet av organiserade och systematiska upplägg från kriminella ligor. Den gemensamma välfärden finansieras av skattemedel och syftar till att vara ett socialt skyddsnät till de personer som av olika anledningar behöver stöd i vardagen och hjälp i stunden. Bidragsfusk och andra brott mot välfärdssystemet måste beivras och bekämpas. Det bör inrättas en bidragsbrottsenhet på Försäkringskassan och ansvaret för att åtala bidragsfusk bör flyttas till Ekobrottsmyndigheten. Försäkringskassan bör dessutom få rätt att utföra oannonserade hembesök samt vägra utbetalning vid en skälig grund för misstanke om brott. Dessutom bör Försäkringskassan få i uppdrag att skapa ett närmare samarbete med andra myndigheter för att byta information och få fler verktyg i brottsbekämpande syfte.

Maria Malmer Stenergard (M)

Katarina Brännström (M)

Arin Karapet (M)

Elisabeth Björnsdotter Rahm (M)

Ann-Sofie Alm (M)